

Almanya'da Alevilik ve Çeşitli Eyaletlerde Alevilik Din Dersleri Projesi

Bülent UÇAR*

aleviligin tarih içinde oluşumu, İslam içi bir dinî hareket veya İslam öncesi Şaman, Hristiyanlık, Zerdüş ve Anadoluda varlığını sürdüren değişik dinlerden mürekkep bir akım olduğu bilim adamları arasında tartışıldığı gibi son dönemlerde Alevilerin bizzat kendi içlerinde tartışılmaya başlanmıştır.

Kesin olan ise son yüzyıllarda Alevilerin hem önde gelenleri hem de sıradan inananları (avam) kendilerini daima "Hak-Muhammed-Ali" çizgisinde Müslüman olarak görmüş olmalarıdır. Buna karşın İslamın ana damarı olan Sünni-Şii ortodoksiyi özellikle Anadolu'daki Alevilerin kabullenmedikleride aynı şekilde tarihî bir vakıadır. Aslında kısa dönem öncesine kadar münferit olaylar dışında ne Anadolu'daki Alevilerde ne de onların dinî önderlerinde (dedeler-babalar) böylesi bir tartışma olmuş değildir; ancak Batılılaşmayla birlikte Cumhuriyet projesinin modernleşmesi, eğitim görmüş ve gelenekten kopmuş Alevi gençlerinde 1960'lı ve 70'li yıllarda, Alevi inançlarının ve genelde her çeşit inanç sisteminin sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Özellikle Marksist akımların bu dönemdeki fikrî ve siyasi cazibesi köylerinden ve geleneklerinden kopmuş ve kentlerde eğitim görmekte olan bu gençler üzerinde çok etkili olmuştur. Kemalist sistemin din merkezli ümmet bilincinden seküler bir uluslaşmaya geçiş projesi bağlamında uyguladığı İslam dinini Diyanet vasıtasıyla kontrol altına alıp ıslah ve terbiye etme uygulaması, belli bir tek tipleştirilmeyide beraberinde getirmiştir. Anadolunun mübadele yoluyla homojenleştirilmesi ve tüm tarikatlerin yasaklanması bağlamında dinî çoğulculuk toplumsal dayanışma ve toplumun birliği açısından tehdit olarak görülmüş ve engellenmeye en azından aşılmaya çalışılmıştır. (Bülent Ucar, Recht als Mittel zur Reform von Religion und Gesellschaft: Die türkische Debatte um die Scharia und die Rechtsschulen im 20.Jahrhundert, Çürzburg 2005 s.107f., 287.)Alevi köylerinin ve gençlerinin sekülerleşmesi bu alt yapıda gelişmiş ve günümüze gelmiştir. Köyden, gelenekten ve dolaylı olarak Alevi inançlarından kopuş esas itibarıyla 1960'lı ve 70'li

* Prof. Dr.,
Osnabrück Üniversitesi

Almanya'da din derslerinin hukuki formu Türkiye'den bakıldığında anlaşılması biraz zor gibi görünmektedir; zira Türkiye Cumhuriyetinde din dersinin içeriği tamamen devlet ve onun resmî kurumları tarafından hazırlanmaktadır. Gerçi esasen Türkiye'de Almanya'da anlaşıldığı manada din derside yoktur.

yıllarda başlamış ve dedelerin etkinlikleride gitgide zayıflamıştır. Sünnilerin din konusunda bilgi eksikliği Diyanet ve İlahiyat fakülteleri vasıtasıyla büyük ölçüde kapatılabilmiş olmasına karşın dedelerin eğitim ve öğretimleri sosyoekonomik, siyasi ve ideolojik alt yapının ve hayat şartlarının son yüzyıllarda hiç görülmediği şekilde değişmiş olmasına rağmen tamamen gözardı edilmiştir. Bu ise bir yandan Alevilikten seküler ve maksist bakışla kopuşu, öte yandan da hurafe ve batıl inançların yayılmasını iyice törpülemiştir.

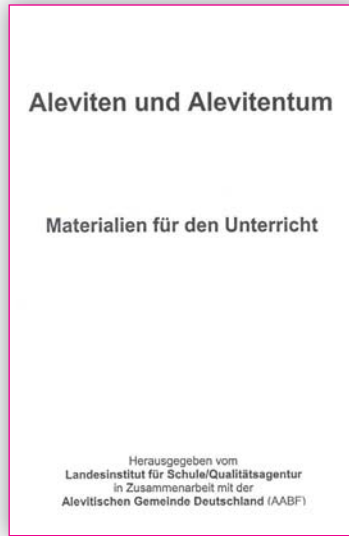
Almanya'da Alevilik

Soğuk savaşın zirveye vurduğu ideolojik ayrılımların ve kamplaşmanın dorukta olduğu 1960'lı ve 70'li yıllarda tüm bu gelişmelerin yanı sıra Anadolu'nun dört bir bucağından Avrupa'ya gelen Türklerin arasında çok sayıda Alevi de Almanya'ya gelmiştir. Türkiye'de Kemalist ideolojinin takip ettiği Alevi kimliğini yok sayma politikası doğrultusunda aslında Alevilerin kendileride büyük ölçüde hem bireysel olarak hem de toplumsal alanda bu dönemde temelde benmişmiş ve Alevilik bağlamında dinî bir örgütlenmeye gitmemişlerdir. Gurbet bir yandan kopuşu güçlendirmiş, öte yandanda ideolojik kamplaşma içinde etnik, dinî ve mezhepsel bağların ötesinde birliklikleri mümkün kılmıştır; ancak kimilerine göre bu süreç suni olup tabii kimliğin sadece askıya alınması olarak değerlendirilmelidir. Neticede 80'li yıllarda Sünni Müslümanlar arasında dinî örgütlenmenin güçlenmesi ve ideolojik ayrışmanın zayıflaması Alevilerde de dinî alana ilgiyi artırmıştır.

Aslında Almanya'da Sünni Müslümanlarda dinî örgütlenme ta 1960'lı yıllara kadar geri gider ve bunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hiçbir dahli yoktur, tamamen sivil toplum tarafından geliştirilip örgütlenmiştir. 70'li yıllarda Süleymanlılar olarak bilinen VIKZ (Verband Islamischer Kulturzentren) Almanya'da İslam sahasında etkin olan en güçlü oluşumdur, bunun yanı sıra Nurcular da epey etkindiler. 12 Eylül ihtilalin'den sonra Kemalist-laik paşalar aslında komünist tehlikeyi engellemek için Türk-İslam sentezine sığınıp iyice yaklaşmışlardır, yani kısaca bir yandan Kürt kimliğini yok sayarak, öte yandan Alevilerin çokta güçlü seslendirilmeyen makul taleplerini kabullemeyip Diyanet kontrolünde ılımlı Sünni İslam projesine ivme kazandırmaya çalışmışlardır.

Bu bağlamda 80'li yıllardan itibaren Almanya'daki Süleymancı, Nurcu ve Milli Görüşçü oluşumlara karşı Diyaneti etkinleştirip oraya devletin imkânlarıyla çok sayıda imam göndermişlerdir cuntacılar ve onların etkisindeki hükümetler. Tüm bu gelişmelere paralel Aleviler de kendi oluşumlarını kurmuşlardır, gerçi sayı olarak çok küçük ve az sayıda olsa da neticede bu dönemde görülmektedir ilk ciddi Alevi oluşumu. Alevi teşekküllerinin oluşumu esas 90'lı yıllarda, özellikle de Sivas Olaylarından sonra ivme kazanmıştır.

Bu Alevi oluşumlarında esasen dinî talep ve uygulamalardan ziyade siyasi tepkinin daha etkili olduğu söylenebilir.

700.000de Türk kökenli Alman vatandaşı yaşamakta olup toplam tahmin edilen 200.000 kaçak insanla beraber 2,7 milyon Türkiye kökenli insan yaşamaktadır. Alevilerin toplam Türk nüfusuna oranının % 10-30 arasında olduğu iddia edilmektedir. Gerçekci rakamın % 15 civarında olduğu tahmin edilmektedir. (Hasan Alacacioğlu, Außerschulischer Unterricht für muslimische Kinder und Jugendliche türkischer Nationalität in NRÇ- Eine empirische Studie zu Koranschulen in türkisch-islamischen Gemeinden Münster 1999

s.156. Havva Engin, "Islamischer Religionsunterricht an deutschen Schulen?", in: LpB, Der Bürger im Staat - Islam in Deutschland, Stuttgart 2001

Alevilik din derslerinin ders planının hazırlanması konusu gerçi Almanya'da ilk olarak Berlin'de başlamıştır; ancak bu eyalette uygulanan özel şartlardan dolayı ders müfredatı Berlin'de tamamen dinî cemaatin elindedir; çünkü tabiat boşluk kabul etmez.

Alevi örgütlenmeleri

Ancak tüm bu gelişmelere, iç ve dış baskılara rağmen Alevilerde kendi birliklerini koruyamamışlardır. En büyük Alevi oluşumu Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu adı ile bilinen AABF adlı örgüttür. Bu teşkilatta daha çok Kürt Alevileri ve sol tendanslı Türk Alevileri etkin durumdadırlar. Buna karşın Türkiye'deki Cem Vakfına ve İzzettin Doğan'a yakın duran CEM-AAF (Cem Almanya Alevi Federasyonu) daha çok Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Türk kimliği ile T.C.'nin temel politikalarına yakın bir duruş sergilemektedir. CEM-AAF örgütlenme ve tabansal güç bakımından AABF ile karşılanamayacak kadar zayıftır; ancak tüm Alevi dernekleri beraber neticede Almanya'daki Alevilerin % 5'ini dahi örgütleyememişlerdir. Almanya'da 1,8 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yaşayıp

s.241. Bekim Agai, Zwischen Netzwerk und Diskurs: Das Bildungsnetzwerk um Fethullah Gülen (geb. 1938). Die fleible Umsetzung modernen islamischen Gedankenguts, Schenefeld 2004 s.20. Saliha Scheinhardt, Die religiöse Lage in der Türkei: Perspektiven des islamischen Religionsunterrichts für türkische Muslime in der Diaspora, Berlin 1986 s. 62). Bu bağlamda AABF'nin CEM-AAF'ye göre daha güçlü görünmesi esasen aldatıcı ve aceleci bir çıkarımdır; zira Alevilerin çok büyük ekseriyeti dinî bakımdan ya hiç örgütlenmemiş vaziyettedir ya da daha küçük bir kısmı Diyanet camilerini tercih etmektedirler. AABF içinde Aleviliğin İslam'a dahil olup olmadığı tartışmaları epeyce bir dönemdir ciddi olarak tartışılmaktadır. Hatta örneğin Almanya'nın en büyük eyaleti Kuzey Ren Vefalya'da bakanlık yetkilileri AABF'nin İslam

dışı olduğu varsayımından hareket etmektedirler. Buna karşın CEM-AAF yetkilileri kendilerini kesin surette İslamın içinde konumlandırmaktadırlar. Netice itibarıyla AABF ve AABF'ye yakın duran örgütlenmeler Alman resmî makamları tarafından din dersi için muhatap kabul edilmişlerdir.

Alevilik din dersleri

Almanya'da din derslerinin hukuki formu Türkiye'den bakıldığında anlaşılması biraz zor gibi görünmektedir; zira Türkiye Cumhuriyeti'nde din dersinin içeriği tamamen devlet ve onun resmî kurumları tarafından hazırlanmaktadır. Gerçi esasen Türkiye'de Almanya'da anlaşıldığı manada din dersi de yoktur. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi uygulaması daha çok mesafeli, dış bakıştan din ve dinler hakkında bilgi aktarılması usulünü temel almaktadır. Alman anayasasının 7. maddesinin 3. fıkrası ise din dersini iç bakıştan, dindar ve dine bağlı bir konseptle hazırlanıp verilmesini öngörmektedir. Laik ve seküler bir devlet herhangi bir dinî diğer dinlere tercih edemeyeceğinden, dinlere eşit uzaklık veya yakınlıkta durması gerektiğinden din derslerinin içeriğinin tesbitinde yapamaz ve bundan dolayı böylesi bir din dersinin içeriğini anayasal düzen içinde o dinin müntesbilerinden oluşan cemaat yetkilileri devlete sunarlar. Aynı şekilde öğretmenlerin göreve alınmalarında da cemaatlerin veto hakları vardır. Bu minvalde birkaç yıldan beri Berlin, Baden-Çürttemberg, Nordrhein-Çestfalen, Hessen ve Bayern eyaletlerinde Alevilik din dersleri verilmeye başlanmıştır. Okullardan ve tüm üniversitelerden eyaletler sorumlu olduğu için merkezî hükümetin bu alanda hiçbir söz hakkı yoktur; ancak görünen şey şudur ki bu derslere katılım örneğin aynı eyaletlerde Alevi din derslerine paralel verilen İslam din bilgisi derslerine göre çok düşük seyretmektedir.

Alevilik din derslerinin içeriği

Alevi din dersi için öğretmenler henüz üniversitelerde yetiştirilmemektedir. Bunun için daha çok Alevi inancına mensub hâlen okullarda başka alanlarda görev yapan öğretmenler seçilip hizmet içi eğitimden geçirildikten sonra bu derslere girebilmektedir. Aslında şu an buna çok fazla ihtiyaç da yoktur, zira bu derslere katılım nispeten epeyce düşüktür.

Alevilik din derslerinin ders planının hazırlanması konusu gerçi Almanya'da ilk olarak Berlin'de başlamıştır, ancak bu eyalette uygulanan özel şartlardan dolayı ders müfredatı Berlin'de tamamen dinî cemaatin elindedir. Diğer eyaletlerde ders müfredatını eğitim bakanlığı dinî cemaatlerle işbirliği halinde yapar ve sorumlu cemaatlerin içeriğin tespiti konusunda bir nevi veti hakkı vardır. Kuzey Ren Vestfalya eyaletinin önderliğinde dört eyalet Alevilik din dersi müfredatının hazırlanması için bundan yaklaşık 3 yıl evvel bakanlıkta şahsımın sorumluluğunda bir komisyon çalışmalarına başlamış ve nihayet ders planı tamamlanmıştır. Temelde bu planın özeti tasavvufta

Almanya`da üç Eyalette daha Alevilik dersleri başladı!

22-09-08

TARAFINDAN: ISMAIL KAPLAN, AABF EĞİTİM SORUMLUSU

Alevilik Derslerine ilk önce Berlin`de 2002 yılında ve daha sonra sıra ile Baden-Württemberg`de 2006 yılında ve 2008 Ağustosundan itibaren de , Kuzey Ren- Vestfalya(NRW), Hessen ve Bavyera Eyaletlerinde verilmeye başlandı.

Eylül 2008

Alevilik Dersleri tüm Alevilerin kazanımı

Son aylarda; Türkiye'de zorunlu din derslerinde Sünnileştirilmeye çalışılan Alevi öğrencilerin bu derslerden muaf edilmeleri için eylemler yapılmaya başlandı. Alevi çocukların asimilasyon kısılcısından kurtulmaları için; Sünni içerikli din derslerinin zorunlu olmaktan çıkarılması birinci adımdır. Zaten Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ile zorunlu din derslerinin insan haklarına tecavüz olduğu belgelendi. Ancak, din derslerinin zorunlu olmaktan çıkarılması, Alevi çocuklarının din dersine girmeyip ortada kalma sorunlarını çözmez. Eğer alternatif çözüm

genel kabul görmüş 4 kapı 40 makam esasına dayanır. İslenilen konular özellikle Cem, Ehli beyt, Muharrem, Lokma, Hacı Bektaş, 12 İmam ve Semah şeklinde özetlenebilir; ancak bu müfredatta özellikle satır aralarında tartışmalı çok sayıda konu ve içerikte yer almaktadır. Bu bakımdan bahsedilen planın etraflıca incelenip değerlendirilmesi gerekir ki bu başlı başına bir makale konusudur. Almanya'da Alevilerin temel sorunları aslında Sünnilerden çokta farklı değil hatta daha da vahimdir: Ehliyetli, birikimli ve dil bilir din adamı eksikliği ya da daha öz ifade etmek gerekirse "dil ve din bilir adam" noksanlığı. Dedelerin yıllarca sahipsiz bırakılması bu sorunu daha da katmerleştirmiştir. Tabiat boşluk kabul etmez. ■